

N:o 37.

Ank. till Riksd. kansli den 6 april 1888, kl. 3 e. m.

Lagutskottets utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändringar i skiftesstadgan den 9 november 1866.

Till lagutskottet hafva af vederbörande kammare hänvisats två särskilda motioner, i hvilka föreslås ändringar i skiftesstadgan den 9 november 1866. Dessa motioner äro afgifna, inom Första Kammaren af herr *Olof Wilmark*, n:o 50, och inom Andra Kammaren af herr *A. P. Lind*, n:o 123.

Den förstnämnda motionen är af följande lydelse:

»Huru öfvertygad man än må vara om behöfligheten af någon förändring i kongl. skiftesstadgan, kan man likväl ej undgå känna en viss tvekan att föreslå en sådan. Man erinrar sig nemligen ej allenast, att samma författnings hufvudgrunder i 60 år varit gällande och tillämpning och tolkning af desamma vunnit stadga, utan ock att Sveriges jord redan till största delen är laga skiftad. Å andra sidan torde dock den långa erfarenheten om stadgans tillämpning vitsorda förändringars behöflighet och nytta.

En ganska omfattande och vigtig del af laga skiftesåtgärderna äro de så kallade laga skiftesliqviderna, hvilkas ändamål är, att emellan delegarne genom bestämda ersättningar reglera och fördela utflyttningskostnaderna samt utjemna de olikheter, som för delegarne genom skiftet uppstått, i afträdda och tilldelade egor, i afseende å odlad eller oodlad jord, välhäfdade eller vanskötta inegor och spard eller sköflad skog m. m. Till följd af detta lagaskiftesliqvidernas ändamål, att emellan delegarne vid tillträdet af nya skiftet så att säga reglera de vexlande omständigheterna hos egorna, är klart

att detsamma bäst uppnås, ju närmare tillträdestiden de i och för dessa liqvider erforderliga besittningar och värderingar verkställas och att flere oegentligheter måste uppstå ju längre före denna tid de ske. Detta åskådnings-sätt af liquidernas art och ändamål har gjort, att landtmätare länge låtit skiftesdelegarne förena sig om att tillåta skiftet i öfriga delar afslutas och uppskjuta behandlingen af liquiderna, till dess det viktigaste af skiftet eller skiftesläggningen vunnit laga kraft.

Med godt stöd af kongl. skiftesstadgan hafva dock i senare tider så väl Kongl. Maj:ts högsta domstol som egodelningsrätterna vid pröfning af besvär angående afslutade skiften, der liquidsfrågorna varit uppskjutna, förklarat förrättningarne oafslutade och återförvist dem, likasom det utslag rörande besvär angående laga skiftesliqvider, verkställda särskildt efter egentliga skiftet, ofta fallit, att besvären ej upptagas till pröfning, enär delegarne genom föreningen om liquidernas uppskjutande frånsagt sig rätten att få tvisterna om dem pröfvade i den ordning, som för egodelningsmål är stadgad.

Fördelarne af det sålunda af domstolarne fordrade behandlingssättet i jemförelse med det af dem underkända äro: att sjelfva jordtilldelningen och alla villkoren dervid på en gång bestämmas och att förrättningens resultat i sin helhet kan öfverskådas; att domstolspröfningen blir en och att, när laga skiften lemnas öfverklagade eller anförda besvär snarligen afgöras med godkännande af förrättningen, skifteskostnaderna i möjligaste grad förminskas.

Olägenheterna af samma förfaringssätt vid enahanda jemförelse äro: att i händelse ändringar uti skiftesläggningen genom utslag bestämmas, tid och kostnad för första behandlingen af liquidsfrågorna i vanligaste fall äro förspilda, enär de måste omarbetas; att sålunda, hvilket vid större skiften betyder mycket, längre tid kommer att för skiftet åtgå än som annars fordras; att skifteskostnaderna ökas och slutligen att verkliga orättvisor kunna uppstå i det fall, att skiftet med sina liqvider efter längre tidsutdrägt med rättgångar lemnas orubbadt i alla delar, enär beskaffenheten med åbyggnaderna och inegojordens häfd och skötsel samt växande skogen kan vara till följd af brandskada, försummadt eller förbättradt bruk, skogens benyttande, om ock endast till husbehof eller hvad det vara må, helt annan vid tillträdestiden af skiften än den i liquidshandlingarne beskrifna, så att den delegare, som deruti tillerkänts ersättning, möjligen på skiftet i dessa fall blifvit vinnande och förty bör gifva, ej få ersättning, likasom ock på samma sätt motsatsen kan inträffa. Huru lätt kan ej på några år en välfäddad åker blifva af motsatt beskaffenhet, och då äfven en ringa skogsareal kan vara beväxt med skog, som värderad stiger högt i penningevärde, är ej svårt för en jordegare att under tvistetiden om skiftet sjelf benytta till husbehof skogsprodukter, för

hvilka han blifvit tillerkänd ersättning, och på detta sätt kan till exempel en delegare blifva tvungen betala skogseffekter till en afträdare, som sjelf förr tillgodogjort sig desamma, måhända till ett dyrbart hus å egna tomten.

Dessa olägenheter ensamma, flere skulle kunna uppräknas, synas mig öfverväga fördelarne. Då orsakerna till klagomål lika ofta enbart bero af skiftesläggningsåtgärderna som af liqvidsfrågorna, är ej att befara, det tvistemålen om skiften skulle ökas, om den förändring skedde, att skiftesliqvidsfrågorna enligt regel skulle behandlas särskildt efter skiftesläggningen och kongl. skiftesstadgan intoge föreskrifter om sådant behandlingssätt, der ej delegarne, som bäst äro i tillfälle bedöma om skiftestvister äro att motse eller ej, sjelfva förena sig om att låta dem omedelbart i sammanhang med skiftesläggningen behandlas. Det är nemligen ostridligt, att sådan förening i många fall kan tillskynda delegarne lättnader, tidsvinst och besparingar. I sammanhang härmed torde ock närmare bestämmelse ske om den tvungna tillträdes-tiden för skiften.

Med anledning af hvad jag nu yttrat får jag föreslå sådana ändringar i kongl. skiftesstadgan den 9 november 1866,

att, så vidt ej delegare annorlunda öfverenskomma, de liqvider om gårdsflyttning, odling, vanhäfd och ståndskog m. m., som vid laga skiften erfordras, skola uppskjutas till särskild behandling efter sedan skiftesläggningen vunnit laga kraft, hvadan särskild besvärshänvisning till egodelningsrätt skall för hvardera skiftesåtgärderna lemnas och följer härmed *förslag* till redaktion af de förändringar i kongl. skiftesstadgan, som afses, hvilket förslag kanske torde böra modifieras.»

Lagutskottet delar i allo motionärens åsigt om önskvärdheten af ändringar i skiftesstadgan i den af motionären åsyftade rigtning och har icke något att tillägga till de skäl, hvarpå han grundat denna åsigt. Deremot finner utskottet mindre lämpligt att nu företaga en redaktion af de ändringar, som bifall till motionen skulle föranleda, utan anser ändamålet bättre främjas genom en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande af ett lagförslag i motionens syfte. Utskottet får följaktligen hemställa,

1) att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i skiftesstadgan den 9 no-

vember 1866, att de s. k. skiftesliqviderna skola, der ej delegarne annorlunda öfverenskomma, upprättas efter det skiftesförrättningen i öfrigt vunnit laga kraft, och talan i fråga om samma liqvider särskildt fullföljas.

3 § i skiftesstadgan den 9 november 1866 hade ursprungligen följande lydelse:

»Har jord, som hör till by eller hemman, deri två eller flere ega del, genom teg- eller storskifte i flere skiften blifvit lagd; vill den, som i sådant skifteslag eger ett eller flere hemman eller en eller flere hemmansdelar, laga skifte erhålla, hafve ock der vitsord till, utan att å teg- eller storskifte meddelad fastställelse eller eljest ingången och stadfästad förening må sådant hindra eller därför i vägen ligga. Ej må redan verkställd enskiftesdelning, som vunnit laga kraft, eller skifte, hvilket enligt Vår nådiga kungörelse den 20 februari 1821 blifvit såsom enskifte ansedt och fastställdt, eller laga skifte, hvarå fastställelse meddelats, genom nytt skifte rubbas, utan så är, att alla, hvilkas rätt är af frågan beroende, derom åsämjas.»

Redan vid 1869 års riksdag väcktes förslag om ändring af denna § i den rigtning, att under vissa förhållanden nytt skifte skulle kunna ega rum utan hinder af fastställdt enskifte eller laga skifte, äfven om icke alla, hvilkas rätt vore af frågan beroende, dertill samtyckte. Detta förslag, som icke för-
anledde någon Riksdagens åtgärd, följdes af förslag i liknande syfte vid 1873, 1874, 1879, 1880 och 1881 årens riksdagar, utan att något af dessa förslag lyckades att tillvinna sig Riksdagens bifall. Vid 1882 års riksdag fäste två särskilda motionärer uppmärksamheten vid de olägenheter, som af bestämmelsen om fastställdt skiftes orubblighet kunde uppstå i de fall, då marken, till följd af verkställd sjösänkning eller annat större vattenafledningsföretag undergått sådan förändring till sin natur, att densamma i sitt förändrade skick icke kunde utan omskifte med fördel brukas; och föreslogo motionärerna på grund deraf sådan ändring af 3 § skiftesstadgan, att omskifte under angifna förhållanden skulle kunna ega rum äfven utan alla delegares samtycke. I häröfver afgifvet utlåtande (n:o 50) hemställde lagutskottet, att Riksdagen måtte i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, »att Kongl. Maj:t måtte taga i nådigt öfvervägande, huruvida, der genom verkställd sjösänkning eller annat större vattenafledningsföretag tillförene sank egor undergått sådan förändring, att de kunna häfdas som åker, men hinder för deras ändamålsenliga brukande möter deraf, att vid förut verkställdt laga skifte egorna erhållit en för markens häfdande såsom åker olämplig indelning eller delvis

lemnats oskiftade, nytt skifte må, utan hinder af fastställelse å det förra laga skiftet, å dessa egor verkställas på sätt ofvan är antydt, samt att, derest sådan rätt till omskifte finnes böra medgifvas, Kongl. Maj:t måtte låta utarbeta och till Riksdagen framlägga förslag till de ändringar i gällande skiftesstadga, som för sådant ändamål äro af nöden.»

Mot denna utskottets hemställan anmälades af en utskottets ledamot, med hvilken två andra ledamöter instämde, följande reservation: »Enär äfven annat än vattenafledning kan framkalla behof af omskifte å redan skiftad jord eller delning af mark, som vid laga skifte blifvit för delegarnes gemensamma bruk undantagen, anser jag, att lagutskottet bort tillstyrka Riksdagen att hos Kongl. Maj:t anhålla om förslag till förändring af skiftesstadgan i sådan syftning att — utan hinder af verkställd enskiftesdelning, som vunnit laga kraft, eller skifte, hvilket enligt kongl. kungörelsen den 20 februari 1821 blifvit såsom enskifte ansedt och fastställt, eller laga skifte, hvarå fastställelse meddelats — omskifte af redan skiftad jord eller nytt skifte å sådan, som blifvit från delning undantagen, måtte kunna, på delegares yrkande, ega rum, såvida egodelningsrätten pröfvade förändrade förhållanden sådant föranleda.»

Riksdagen godkände emellertid utskottets hemställan, och skrifvelse i enlighet med utskottets förslag afläts till Kongl. Maj:t den 17 maj 1882. I anledning af denna skrifvelse framlade Kongl. Maj:t för 1884 års Riksdag förslag till ändringar i 3, 58, 69, 88 och 89 §§ af skiftesstadgan; och blef denna proposition, på lagutskottets tillstyrkande, af Riksdagen antagen. Författning i ämnet utfärdades den 21 mars samma år.

Genom denna författning undergick 3 § den ändring, att hvardera punkten af paragrafen i dess ursprungliga lydelse bildade ett särskildt moment; hvarefter såsom ett tredje moment tillades följande:

»Hafva genom verkställd sjösänkning eller annat större vattenafledningsföretag tillförene sankat egor undergått sådan förändring, att de kunna häfdas såsom åker, och möter för deras ändamålsenliga brukande hinder deraf, att vid förut verkställt så beskaffadt skifte, som i 2 mom. omförmäles, egorna erhållit en för deras häfdande såsom åker olämplig indelning eller delvis lemnats oskiftade, då må, der tjenlig skiftesläggning ej kan genom egoutbyte beredas, nytt skifte, utan hinder af bestämmelserna i nämnda mom., kunna verkställas å dessa egor jemte den mark, som med dem ligger i det sammanhang, att dess intagande i den nya delningen är för beredande af lämpligt och redigt skifte oundgängligen nödigt. Bestrider någon delegare nytt skifte eller uppstår tvist angående omfånget af den mark, som bör i det nya skiftet ingå, behandlas ärendet efter stadgandet i 89 §.»

Det nuvarande fjerde momentet, som tillkommit genom kongl. kungörelsen den 1 oktober 1875, har för den nu föreliggande frågan icke någon betydelse.

Såsom reservanterna i 1882 års lagutskott påpekat, kunna, utom de omständigheter, som föranlett 1884 års förordning, äfven andra förhållanden inträffa, hvilka göra delning af mark, som vid skifte blifvit för delegarnes gemensamma behof afsatt, i hög grad önskelig och nödig. En af nämnda reservanter erinrade under diskussionen i Andra Kammaren derom, att för ett årtionde tillbaka, synnerligast inom de norrländska länen, stora egovidder blifvit afsatta till gemensam mark, som då haft ett jemförelsevis ringa värde, men hvilkas värde genom ökad kultur och förbättrade kommunikationer i åtskilliga fall sedermera undergått en så betydlig förändring, att det syntes vara skäl att medgifva omskifte äfven af sådana samfälligheter.

I herr A. P. Linds här ofvan omförmälda motion hänvisas till en af honom sistlidne år afgifven motion (1887 A, n:o 88), deruti ytterligare påpekats vissa af nu gällande föreskrifter förorsakade olägenheter.

På grund häraf föreslår motionären följande tillägg till 2 mom. af 3 § skiftesstadgan: »Vid fastställt en- eller laga skifte till gemensamt behof afsatt samfällig plats må delegare emellan efter delningsgrund fördelas, om landtmätare och gode män finna sådan delning kunna ega rum utan samtliga delegares skada. Åtnöjes icke vederbörande med förrättningsmännens beslut, underställes frågan egodelningsrätten i likhet med hvad rörande skifte af jord i öfrigt är i kongl. skiftesstadgan bestämdt. Vill någon delegare å dylik samfällig plats uppsätta industriell inrättning, må tillstånd dertill och bestämmande af årlig tomtafgift därför afgöras af pluraliteten bland delegarne, dock bör denna pluralitet jemväl ega minst hälften af lägenheten.»

Utskottet hyser i likhet med motionären den äsigt, att delning af mark, som blifvit afsatt för skifteslagets gemensamma behof, bör kunna, der omständigheterna dertill föranleda, skiftas, utan att samtliga rättsegares samtycke dertill erfordras. Utskottet får därför hemställa,

- 2) att Riksdagen ville, med anledning af herr Linds förvarande motion, i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t tacktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af skiftesstadgan den 9 november 1866

att mark, som vid skifte undantagits för delegarnes gemensamma behof, må, på derom af delegare framställd begäran, skiftas, så vida sådant utan öfrige delegares förfång kan ske.

Stockholm den 6 april 1888.

På lagutskottets vägnar:

C. A. SJÖCRONA.

Herr *Wendt* har begärt få här antecknad, att han, på grund af ledighet från riksdagsgöromålen, icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
